

На основу члана 7. став 6., члана 33. став 1. тачка ј) и члана 19. Закона о оснивању Независног оператора система за преносни систем у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", број 35/04) те члана 25. Статута Независног оператора система у Босни и Херцеговини ("Службени гласник", бр. 89/16, 84/18 и 34/23), генерални директор доноси

ПРАВИЛА ЗА ОБУСТАВУ И ПОНОВНО ПОКРЕТАЊЕ ТРЖИШНИХ АКТИВНОСТИ

I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1. (Предмет Правила)

- (1) Правила за обуставу и поновно покретање тржишних активности (у даљем тексту: Правила) се израђују у складу са Уредбом Комисије (ЕУ) 2017/2196 о успостављању мрежног кодекса за поремећени погон и поновно успостављање електроенергетских система која је Одлуком Министарског вијећа Енергетске заједнице 2022/03/МЦ-ЕнЦ од 15. децембра 2022. године прилагођена и укључена у правни оквир Енергетске заједнице.
- (2) Правилима се уређују одговорност и обавезе Независног оператора система у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: НОСБиХ), оператора дистрибутивног система електричне енергије, пружалаца помоћних/баланских услуга и осталих учесника на тржишту електричне енергије у процесу обуставе тржишних активности у случају када:
  - а) је преносни систем у стању распада
  - б) је НОСБиХ исцрпио све могућности које му пружа тржиште, те би наставак тржишних активности у поремећеном погону ометао отклањање поремећаја
  - ц) би се наставаком тржишних активности значајно смањила дјелотворност процеса поновног успостављања нормалног или угроженог нормалног погона
  - д) нису доступни информациони и комуникациони системи нужни за извршавање активности.
- (3) Овим правилима уређује се и поступак за поновно успостављање обустављених тржишних активности које спроводи НОСБиХ у координацији са сусједним операторима преносних система и операторима дистрибутивног система.

Члан 2. (Изрази и дефиниције)

- (1) Изрази који се користе у овим правилима имају значења утврђена у законима којима се уређује енергетски сектор и тржиште електричне енергије те у прописима донесеним на основу закона у БиХ.
- (2) Осим израза из става (1) овог члана, у овим се правилима примјењују и следеће дефиниције:

а) „План одбране система” значи техничке и организационе мјере које треба предузимати ради спречавања ширења или погоршавања поремећаја у преносном систему у циљу избјегавања поремећаја и распада система окарактерисаних као стање великог опсега.

б) „План поновног успостављања система” значи све техничке и организационе мјере нужне за поновно успостављање нормалног погона система.

ц) „Погонска безбједност” значи способност преносног система да одржава нормалан погон или да се што прије врати у нормални погон, а карактеришу је граничне вриједности погонских величина.

д) „Поремећени погон” значи стање у којем је прекорачена најмање једна гранична вриједност погонских величина.

е) „Распад система” значи стање система у којем престане радити дио преносног система или цијели преносни систем.

ф) „Стање поновног успостављања система” значи стање система у којем је циљ свим активностима у преносном систему поновно успоставити погон система и одржати погонску безбједност након распада система или поремећеног погона.

г) „Стање система” значи погонско стање преносног система с обзиром на граничне вриједности погонских величина, а може бити: нормални погон, угрожени нормални погон, поремећени погон, распад система и стање поновног успостављања.

х) „Угрожени нормални погон” значи стање у којем је систем унутар граничних вриједности погонских величина, но детектиран је испад са пописа испада, а расположиве корективне мјере нису довољне да се одржи нормални погон.

Члан 3. (Правни оквир)

- (1) НОСБиХ је одговоран за рад тржишта електричне енергије током поремећеног погона, распада преносног система и стања поновног успостављања система, као и у случајевима недоступности информационих и комуникационих система. Обуштава тржишних активности представља посљедњу мјеру коју примјењује НОСБиХ у наведеним стањима система.
- (2) Ова правила узимају у обзир постојећи правни оквир у Босни и Херцеговини особито Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11), Закон о оснивању Независног оператора система за преносни систем у БиХ, Мрежни кодекс, Тржишна правила, Процедуре за помоћне услуге, Правилник о раду дневног тржишта балансне енергије те правила за додјелу прекозонских односно прекограничних преносних капацитета.

- (3) Ова правила узимају у обзир План одбране електроенергетског система од великих поремећаја (у даљем тексту: План одбране система), који доноси НОСБиХ, обезбјеђујући максималну дјелотворност поновног успостављања нормалног погона након поремећаја који се могу догодити у електроенергетском систему.

II - ОБУСТАВА ТРЖИШНИХ АКТИВНОСТИ

Члан 4.

(Тржишне активности које могу бити обустављене)

- (1) Преносни систем може бити у сљедећим стањима:

- а) нормалан погон
- б) угрожен нормалан погон
- ц) поремећени погон
- д) распад преносног система
- е) поновна успостава преносног система.

- (2) На тржишту електричне енергије у Босни и Херцеговини могуће је обуставити сљедеће тржишне активности:

- а) додјелу и коришћење преносних капацитета између трговинских зона
- б) задржавање и активирање понуда у балансном механизму
- ц) пријаву и потврђивање дневних распореда тржишних учесника
- д) унутардневна измјена дневних распореда тржишних учесника
- е) друге тржишне активности чија се обустава сматра нужним за очување сигурног и поузданог погона преносног система и поновно успостављање преносног система.

Члан 5.

(Разлози обуставе тржишних активности)

Тржишне активности из члана 4. став (2) ових правила могу бити обустављене у сљедећим ситуацијама:

- а) ако дође до појаве погонског стања распада преносног система
- б) ако се систем налази у поремећеном погону и НОСБиХ је исцрпио све могућности које му пружа тржиште те би се наставком тржишних активности нарушио или погоршао један или више сљедећих услова:
  - 1) постоји најмање једно нарушавање граничних вриједности погонских величина (напона, струје или струје кратког споја)
  - 2) фреквенција не испуњава критеријуме ни за нормални погон, нити за угрожени нормални погон
  - 3) активирана је најмање једна мјера из Плана одбране система

- 4) постоји нерасположивост информационих и комуникационих алата кључних за сигурно вођење електроенергетског система (у даљем тексту: ЕЕС) дуже од 30 минута
- ц) ако би се наставком тржишних активности знатно смањила дјелотворност процеса поновног успостављања система у стање нормалног или угроженог нормалног погона
- д) ако нису доступни алати и комуникациона средства која су НОСБиХ-у нужна за спровођење тржишних активности, односно ако је испуњен један од сљедећих услова:
  - 1) неисправан рад или прекид рада информационе и телекомуникационе инфраструктуре
  - 2) неовлаштено пресретање и преусмјеравање мрежног промета
  - 3) појава злонамјерног кода на критичној ИТ инфраструктури
- е) ако дође до појаве загушења у електроенергетском систему БиХ или сусједним преносним системима.

Члан 6. (Процјена ситуације)

Ситуације из члана 5. ових правила процјењују се објективно дефинисаним параметрима из члана 7. који узимају у обзир сљедеће:

- а) постотак испада конзума у регулационом подручју, односно:
  - 1) немогућност знатног дијела балансно одговорних страна да одржавају уравнотеженост своје производње, потрошње и размјене електричне енергије или
  - 2) немогућност НОСБиХ-а да спроводи уобичајене процесе балансног тржишта ради спровођења ефикасног поновног успостављања нормалног погона преносног система
- б) постотак испада производње у регулационом подручју која одговара немогућности знатног дијела балансно одговорних страна да одржавају своју уравнотеженост производње, потрошње и размјене електричне енергије
- ц) удио и географску расподјелу нерасположивих елемената преносног система, односно:
  - 1) острвски рад знатног дијела регулационог подручја због чега су уобичајени процеси на балансном тржишту контрапродуктивни или
  - 2) смањење прекозонског капацитета између зона трговања на нулу
  - 3)
- д) немогућност извршавања тржишних активности сљедећих субјеката због узрока који су изван њихове контроле:
  - 1) балансно одговорних страна

- 2) пружалаца баланских услуга
- 3) оператора дистрибуционих система

е) недоступност алата и комуникационих средстава нужних за:

- 1) процес поновног успостављања фреквенције или
- 2) процес успостављања замјенских резерви или
- 3) достављање дневних распореда тржишних учесника према упутствима за достављање дневних распореда.

Члан 7. (Објективни параметри)

(1) Објективно дефинисани параметри су сљедећи:

- а) постотак испада потрошње у регулационом подручју
- б) постотак испада производње у регулационом подручју која одговара немогућности знатног дијела балансно одговорних страна да одржавају своју уравнотеженост производње, потрошње и размјене електричне енергије
- ц) удио и географска расподјела нерасположивих елемената преносног система
- д) постотак балансно одговорних страна које су спријечене у извршавању својих тржишних активности због узрока који су ван њихове контроле
- е) постотак пружалаца услуге уравнотежења система који су спријечени у извршавању својих тржишних активности због узрока који су ван њихове контроле
- ф) недоступност алата и комуникационих средстава неопходних за извршавање тржишних активности.

(2) Уколико се објективно дефинисаним параметром из става (1) тачка а) и б) овог члана утврди појава ситуација из члана 5., онда се вриједност параметра од најмање 50% узима довољном за проглашење настанка ситуације релевантне за обуставу појединих тржишних активности.

(3) Уколико се објективно дефинисаним параметром из става (1) тачка ц) овог члана утврди појава ситуација из члана 5., онда се вриједност параметра довољног за проглашење настанка ситуације релевантне за обуставу појединих тржишних активности узима резултат анализе безбједности погона преносног система или 50%.

(4) Уколико се објективно дефинисаним параметром из става (1) тачка д) овог члана утврди појава ситуација из члана 5., онда се вриједност параметра довољног за

проглашење настанка ситуације релевантне за обуставу појединих тржишних активности узима вриједност од најмање 20%.

- (5) Уколико се објективно дефинисаним параметром из става (1) тачка е) овог члана утврди појава ситуација из члана 5., онда се вриједност параметра довољног за проглашење настанка ситуације релевантне за обуставу појединих тржишних активности узима вриједност од најмање 50%.
- (6) Уколико се објективно дефинисаним параметром из става (1) тачка ф) овог члана утврди појава ситуација из члана 5., онда се недоступност појединог алата заједно са одговарајућим комуникационим средством сматра довољним за проглашење настанка ситуације релевантне за обуставу појединих тржишних активности узима вриједност од најмање 20%.
- (7) Објективно дефинисане параметре из става (1) овог члана, које није могуће утврдити или измјерити на основу информација којима располаже, НОСБиХ процјењује у стварном времену.
- (8) Задовољењем критерија објективно дефинисаних параметара за обуставу тржишне активности не постоји обавеза обустављања било које тржишне активности, нити обустава више тржишних активности мора бити проведена истовремено. НОСБиХ има право да одлучи која тржишна активност треба бити обустављена у складу са одређеном ситуацијом и колико дуго. При том се НОСБиХ усклађује с другим укљученим странама, према конкретној тржишној активности.

Члан 8. (Усклађивање активности)

- (1) У случају обуставе тржишних активности, на захтјев НОСБиХ-а сваки учесник на тржишту електричне енергије дужан је да своје активности усклади са редослиједом активности које доставља НОСБиХ.
- (2) За вријеме обуставе тржишних активности НОСБиХ усклађује своје активности првенствено са:
  - а) другим операторима преносних система у складу са правилима о раду интерконекције
  - б) операторима преносног система унутар регулационог блока и другим операторима преносног система са којима има уговорене механизме прекограничне размјене енергије у равнотежења
  - ц) регионалним координационим центром
  - д) операторима дистрибуционог система
  - е) координационим центром задуженим за провјеру дневних распореда
  - ф) осталим учесницима на тржишту.

- (3) Све укључене стране су обавезне да имају ажурну листу и контактне податке осталих укључених страна које су дужни обавјештавати у складу са овим правилима.
- (4) Почетак обуставе једне или свих тржишних активности из члана 4. став (2) ових правила је почетак првог сљедећег обрачунског интервала у односу на обрачунски интервал у којем је НОСБиХ обавијестио стране укључене у поступак обуставе тржишних активности.

Члан 9.

(Обустава додјеле и коришћења прекозонских преносних капацитета)

- (1) У складу са правилима за додјелу прекозонских преносних капацитета додјела преносних капацитета и коришћење додијелених преносних капацитета између зона трговања може се обуставити, у случајевима из члана 5. ових правила или ако је у сусједној трговинској зони проглашена обустава тржишне активности додјеле и коришћења капацитета између зона.
- (2) НОСБиХ може одлучити да обустави додјелу преносних капацитета између трговинских зона на свим или појединим границама своје трговинске зоне и у случају испуњавања објективно дефинисаних параметара из члана 7. ових правила.
- (3) НОСБиХ може одлучити да смањи право на капацитет између зона трговања, које је додијелено у поступцима експлицитне додјеле капацитета, ако таква мјера може помоћи враћању система у стање нормалног или угроженог нормалног погона.
- (4) У случају обуставе додјеле преносног капацитета између трговинских зона или смањења додијеленог права на капацитет, НОСБиХ је дужан да, без одгађања, о томе обавијести учеснике на тржишту.
- (5) У случају смањења додијеленог преносног капацитета између зона трговања за које је извршено спајање тржишта, НОСБиХ ово ограничење спроводи у координацији са другим операторима преносног система.
- (6) У случају обуставе додјеле и коришћења прекозонских преносних капацитета, НОСБиХ је дужан да исплати одговарајућу накнаду тржишним учесницима одређеним у складу са правилима за додјелу преносних капацитета на границама зона трговања НОСБиХ-а и сусједних оператора преносног система.

Члан 10.

(Обустава набавке капацитета за балансирање ЕЕС-а)

НОСБиХ неће обуставити тржишну активност набавке капацитета за балансирање ЕЕС-а.

Члан 11.

(Обустава балансног тржишта)

- (1) НОСБиХ неће обуставити тржишну активност набавке енергије уравнотежења на балансном тржишту.

- (2) Учесници на тржишту који су регистровани као пружаоци помоћних или баланских услуга дужни су да НОСБИХ-у ставе на располагање, не само уговорене, него и све друге расположиве балансне капацитете.
- (3) У случају учествовања у активацији понуда енергије у равнотежења са заједничке листе економског првенства, НОСБиХ може понуде енергије у равнотежења које су прослијеђене другим операторима система прогласити нерасположивим.

Члан 12.
(Обустава пријава дневних распореда)

- (1) Пријава и потврда дневних распореда, односно унутардневне измјене дневног распореда тржишног учесника, које се спроводе у складу са правилима која уређују рад преносног система могу се обуставити у случајевима из члана 5. ових правила.
- (2) У случају обуставе пријаве и потврде дневних распореда и унутардневне измјене дневних распореда, НОСБиХ је дужан да, без одгађања, обавијести о томе учеснике на тржишту, друге операторе преносног система у складу са правилима о раду интерконекције те надлежне координационе центре за верификацију дневних распореда.
- (3) У случају обуставе пријаве и потврде дневних распореда и унутардневне измјене дневних распореда баланских страна, балансно одговорне стране су дужне да коригују своје дневне распореде у складу са захтјевом НОСБиХ-а.
- (4) Балансно одговорне стране су одговорне за одступање које настане у периоду обуставе тржишних активности.

III - ПОНОВНО ПОКРЕТАЊЕ ТРЖИШНИХ АКТИВНОСТИ

Члан 13.
(Услови за покретање тржишних активности)

- (1) НОСБиХ договара поступак поновног покретања обустављене тржишне активности у координацији са надлежним субјектима из члана 8. став (2) ових правила.
- (2) НОСБиХ покреће тржишне активности ако су испуњени сљедећи услови:
  - а) Отклоњени су разлози који су довели до обуставе тржишних активности.
  - б) У одређеном тренутку више не постоји основа за обуставу тржишних активности.
  - ц) НОСБиХ је о почетку активности правовремено обавијестио све субјекте наведене у члану 8. став (2) ових правила на начин прописан у поглављу IV. ових правила.

Члан 14.

(Редослијед процедура поновног покретања тржишних активности)

- (1) Ако је обустављено више тржишних активности, редослијед поновног покретања утврђује НОСБиХ у координацији са релевантним странама из члана 8. став (2) ових правила.
- (2) Редослијед поновног покретања мора обезбиједити да пријелаз из стања обуставе у стање нормалног обављања тржишних активности не угрози рад преносног система.
- (3) При поновном покретању тржишних активности НОСБиХ води рачуна о уобичајеном временском току тржишних активности те о процедурама које се одвијају сваки дан у предвиђено вријеме.
- (4) Ако се стекну услови за поновно успостављање тржишне дјелатности, НОСБиХ ће у координацији са сусједним операторима преносног система поновно покренути успостављање тржишних активности захваћених обуставом тржишних активности у случајевима из члана 5. ових правила.
- (5) Када се поновно покрене додјела и коришћење преносних капацитета између трговинских зона, НОСБиХ ће ажурирати вриједности преносних капацитета између трговинских зона за процес додјеле капацитета, у складу са прорачунатим вриједностима преносних капацитета између трговинских зона.
- (6) О времену поновног покретања тржишних активности НОСБиХ обавјештава релевантне стране из члана 8. став (2) ових правила.
- (7) Тренутак почетка тржишних активности из члана 4. став (2) ових правила је почетак првог слједећег обрачунског интервала у односу на обрачунски интервал у којем је НОСБиХ обавијестио стране укључене у процес поновног покретања тржишних активности из члана 4. став (2) ових правила.

IV - КОМУНИКАЦИОНИ ПОСТУПАК И ОБАВЈЕШТАВАЊЕ

Члан 15.

(Комуникација приликом обуставе и поновног покретања тржишних активности)

- (1) НОСБиХ је дужан комуницирати са странама из члана 8. став (2) ових правила приликом обуставе и поновног покретања тржишних активности према начелима транспарентности и недискриминације.
- (2) Комуникација између НОСБиХ-а и страна укључених у поступак обуставе и поновног успостављања тржишних активности одвија се путем електронске поште, телефона, веб странице НОСБиХ-а или друштвених мрежа.

Члан 16.

(Обавјештавање приликом обуставе и поновног покретања тржишних активности)

- (1) НОСБиХ обавјештава укључене стране из члана 8. став (2) ових правила посебно о:
  - а) почетку и разлогу обуставе појединих дјелова тржишта
  - б) току процеса поновног покретања и најбољој процјени тренутка поновног покретања тржишних активности
  - ц) најбољој процјени, а касније и тренутку наставка обустављених тржишних активности
  - д) доступности информационих и комуникационих система потребних за тржишне активности.
- (2) НОСБиХ , по потреби, има право од странака из члана 8. став (2) ових правила затражити податке који доприносе разумијевању оперативне ситуације која утиче на обуставу и наставак тржишних активности.
- (3) НОСБиХ је дужан да ажурира обавјештења о обустављању и поновном успостављању тржишних активности те да, без одгађања, о томе обавијести стране на које обуставу и поновни почетак тржишних активности утиче.
- (4) НОСБиХ је дужан да изради извјештај о проведеним активностима у поступку обуставе и поновног успостављања тржишних активности те да га објави на својој веб страници у року од 30 дана од дана поновног успостављања тржишних активности.
- (5) Информацију о предузетим активностима у поступку обуставе и поновног покретања тржишних активности, НОСБиХ доставља Државној регулаторној комисији за електричну енергију (у даљем тексту: ДЕРК).

V - ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 17.

(Тумачење Правила)

За тумачење ових Правила надлежан је НОСБиХ.

Члан 18.

(Измјене и допуне Правила)

У случају потребе за измјенама или допунама ових правила, НОСБиХ самоиницијативно, или на приједлог ДЕРК-а, покреће поступак измјена или допуна ових правила.

Члан 19.
(Ступање на снагу)

Ова правила ступају на снагу након што их ДЕРК одобри и објављују се на веб страници НОСБиХ-а.